

בעניני ראש השנה תשס"ז - שיעור 628

I. ההערות

- (א) **התענית בערב ראש השנה** - עיין בשו"ת שאילת יעבי"ץ (ז' - קמ"ז) שאין להקפיד על תפלת מנחה קודם אכילתו אלא מתענה עד אחר חצות היום (באלף המגן תקפ"ח - ט"ג) והגר"י קניבסקי נהג לעשות סיום מסכתא בערב ראש השנה אחר תפלת שחרית ואכלו המשתתפים שיעור מזונות ויין (פסקי תשובות תקפ"ח - 130) עיין בשיעור 579 (ב-ii)
- (ב) **שינה בראש השנה בבוקר** - עיין באלף המגן (תקפ"ד - ו) דשלש שעות הראשונות של היום דן בהם ה' את כל העולם ואם ישן אז מראה בעצמו כאילו אינו חושש לדין שדנין אותו למעלה (פסקי תשובות תקפ"ד - 63) עיין בשיעור 360 (iii)
- (ג) **בברכת המזון כשחל בשבת אומרים בתחילה** הרחמן הוא ינחילנו ליום שכולו שבת ואח"כ הרחמן ליום שכולו טוב ואח"כ הרחמן הוא יחדש עלינו דהתדיר קודם (פ"ת תקפ"ז - ח)
- (ד) **יש חיוב שמחה בראש השנה כשאר יום טוב** (מ"ב תקפ"ז - ח) אמנם מהשו"ע הרב (תקכ"ט - ו) משמע דליכא חיוב והנפק"מ לענין חיוב אכילת בשר ושתיית יין (פ"ת תקפ"ז - 8)
- (ה) **בליעת תרופות בראש השנה - עיין בשו"ע** (תל"ו - ז) דבליעת תרופות מותר ביו"ט שני חוץ מיו"ט שני של ראש השנה דשני הימים קדושה אחת ויום אריכתא הן ויש אומרים דמלאכת טחינה ביום טוב היא רק מדרבנן אין שייך לגזור גזירת שחיקת סממנים משום דהוי גזירה לגזירה משא"כ בשבת ועוד דאם שחיקת סממנים דומה לדיכת תבלין ולא כטחינת תבואה יש להתיר שחיקת סממנים משום מתוך ולדבריהם אין איסור תרופות אפילו ביום ראשון (ילקוט יוסף ז' - ז דף קל"ט) אמנם שמעתי מרב דוד פיינשטיין דרק ביו"ט שני חוץ מר"ה מותר
- (ו) **ראש השנה שחל בשבת** שאין מצות תקיעות אלא רק תפלת מוסף עיין בשו"ת מועדים וזמנים (חלק ט - ח - ד) שהחמיר מאד בראש השנה שחל בשבת לסיים את התפלה קודם חצות כדי להפסיק לאכול הסעודה קודם חצות שאין יוצאין מצות סעודת היום דשבת אלא לפני חצות (ערוך השלחן רפ"ח - ז) והנה אם מקדש ואוכל מזונות קודם מוסף יוצא בזה סעודת שבת לדעת הרבה פוסקים עיין בדעת תורה (רפ"ו - ג) שהביא מחלוקת האחרונים אם חלה עליו כלל חובת קידוש משום שאסור לקבוע סעודה לפני מוסף ומאן דבעי להחמיר ולקדש אינו אלא הדיוטות (ע"ש) וזה שיטת המהרש"ל ודעימיה (שו"ת יביע אומר ח - כ"ג - ג ד"ה ולכ"י) אבל רובו המתירים מ"מ מותר לאכול עראי בלי קידוש בין שחרית למוסף אם אין לו אפשרות לקדש על היין שיש בזה ספק ספיקא להקל שמא ההלכה כדעת המהרש"ל וסעייתו שאומרים שבין שחרית למוסף לא חלה חובת קידוש כלל ושמא ההלכה כדברי הראב"ד וסעייתו שמתירים בכלל לטעום קודם קידוש של היום ובפרט שעיקר מצות הקידוש ביום אינה אלא מדרבנן אמנם יש מקום להחמיר לחזור ולקדש לפני סעודתו כדי לצאת דעת המהרש"ל אבל בשש"כ (ג"ז - הערה ס"ז) דהמנהג הוא שאין חוזרין ומקדשין (רשו"א)
- (ז) **סעודה שלישית בראש השנה שחל בשבת** עיין ברמ"א (תקכ"ט - ח) דאסור לאכול ממנחה ולמעלה בערב יום טוב וכתב המ"כ על זה רק מצוה להמנע מלקבוע סעודה מתשע שעות ולמעלה מ"מ יכול לקיים סעודה שלישית ויאכל מעט פת לכבוד יו"ט ועיין בבה"ל (ד"ה צטיו"ט) דאין דין זה ברור דלמעט בשמחת יום טוב ראשון כדי לקיים שמחת יום טוב שני ועוד אפשר יש לסמוך על הקידוש קודם מוסף אם אכל מזונות לסעודה שניה ועיין בשש"כ (ג"ז - מ"ז) לגבי פורים במוצ"ש וסעודת מלוה מלכה
- (ח) **אם להגיע נר אל נר לעשות אבוקה בהבדלה שביליל יו"ט** עיין באג"מ (ח - דף ס"ו) דאין איסור בדבר משום נמיסות חלב דהוא פסיק רישא דלא נוחא ליה כלל וגם אין דרך היתוך חלב בכך והוא גם משהו שאין ראוי לשום דבר וכ"כ המט"א (ת"ד) באלף המגן (פק"ג) אמנם מנהג חב"ד בסוף שו"ע הרב (ח"ג-ז סוף עמוד ג"ז) דאין מקריבים הנרות וי"א הטעם הוא שלא יהיה נראה ככיבוי בשעת הפרדתם (מ"ב תק"ז - י"ט) אבל אם כוונתו כדי להניח כל אחד במקומו (מ"ב)
- (ט) **אם צריך לאכול הפרי חדש קודם המוציא** עיין במחצית השקל (ת"ר - ח) שכתב דשהחיינו לא בא אלא בשביל הפרי ואין יפסיק בין שהחיינו בנטילה וברכת המוציא וכ"כ בסידור יעביץ ובמט"ה אפרים (ת"ר - ג) ויש נהגו לאכול אחר המוציא (1) עיין בכף החיים (ת"ר - ז) דאף לכתחלה אין להקפיד על פרי חדש (מעשה ר"ז זרכי יוסף, שער הכוויות ועוד) (2) ועיין בשו"ת לבושי מרדכי (ז' - ג) ושו"ת כתב סופר (כ"ה) שאם הפרי מוכן על השלחן מברך על הראיה ואין כאן הפסק (3) ועיין בשש"כ (מ"ז - רכ"ה) דקודם המוציא יש ספק ברכה אחרונה וצריך להזהר שלא לאכול בריה כגון גרגיר אחד של רימון (4) ועיין במ"ב (קע"ו - ז) דאם השלחן ערוך והלחם לפניו אסור לגרום ברכה שאינה צריכה (5) ועיין בה"ל (קע"ד - ד"ה וכן פוערת) "שנכון לענין קידוש שלא לשנות רק כמלא לוגמיו" משום ספק ברכה אחרונה והנכון שתמיד יכין בבהמ"ז לפטור היין של קידוש ע"ש (6) ועיין בספר חיים של ברכה (דף קע"ז) שכתב ששמע מרב שמואל וואזנר דאכילת הפרי נקרא הפסק בקידוש במקום סעודה וצ"ע
- (י) **מותר להפסיק בברכת אשר יצר** בין תקיעות דמיושב לבין תקיעות דמעומד ועיין בערוך השלחן (סימן תקל"ז - ח) שמביא הר"ן (סוף ראש השנה) והמאור שתמיהו על איסור ההפסק בין תקיעות דמיושב למעומד ועיין ברמ"א (ג) דאם סח בדברים בטלים א"צ לחזור משמע כל לצורך מצוה מותר לכתחילה ואם עובר יותר מחצי שעה מאז שעשה צרכיו

דלא יברך עוד כמובא בכף החיים (ס"ק ז - ח) וזה דומה לכתוב פסוקי דזמרה דמותר לברך אשר יצר עיין במ"ב (ג' - ה) ולא דמי לברכת ק"ש דאסור להפסק עיין במ"ב (ס"ו - כ"ג) (א) **השומע התקיעות צריך לכוין לאיזה תקיעה תוקעין** כגון של תשר"ת תש"ת תר"ת (מבקשי תורה ש"ד 355 סג"ש) וכ"כ המועדים וזמנים (ה - ו) ומקור דין זה הוא מהרמ"א (תק"ז - ו) שכתב דאם תקע תקיעה אחת והתנה שאיזה מן הסדרים הוא הנכון תעלה לו אותה תקיעה יצא ומשמע דוקא התנה וע"ע מלקט יושר (דף ק"ה)

(ב) **יש שאינם כורעים לעלינו** ואבאר

(ג) **הליכת חולה או זקן בעגלה בראש השנה שחל בשבת** עיין בשיעור 86

II. בענין התרת נדרים בערב ראש השנה וכל נדרי ואבאר עיין בשיעור 160

III. ההשקפות ליום הדין

(א) **המתנהג בער"ה כהוגן** חשוב אצל הקב"ה כאילו התנהג האדם כן כל השנה דהיינו אם עשה תשובה (ר"ה 3): דהיינו שובה ישראל עד ה' אלקיך וזה הכרתו יתברך ולא הכתו ובוזה יש הבטחה למחילת עונות דמחיקת עון נשאר רושם משא"כ במחילה דאפילו רושם לא נשאר

(ב) **ראש השנה היא קבלת עול מלכות שמים** - היסוד של מצות התשובה שהוא חסד גדול שנתן ה' לנו הוא האמונה הפשוטה בבורא עולם שהוא משגיח עלינו לכן בר"ה אין מבקשים סליחה רק מרבים בפסוקי מלכיות לקבלו כמלך שמנהיג העולם ואחד מגדולי המוסר הקפיד שלא לומר בעזרת השם שמשמעותו לאלו אנו עושים והוא רק עוזר רק היה אומר ברצות השם והיינו שהקב"ה רוצה ואנו הממלאים רצונו (תשובות והנהגות ז - דף קל"ז)

(ג) **אימת הדין בראש השנה** - הרמב"ם (צפירוש המשנה סוף פ"ד דר"ה) כתב דלא היו קורין הלל משום הפחד ומורא שתייכין מדינה בימי הדין ועיין בדרשת הגר"ח מוולוז'ין בימי הסליחות שרוב העולם יודעים המשנה כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא אבל החלק השני של המשנה אלו שאין להם חלק לעוה"ב ... ולא אפיקורס ודרשינן מקרא כי דבר ה' פזה וקאי על מבזה תלמיד חכם או אפילו חבירו בפני ת"ח או אפילו מי שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק הוא בכלל אפיקורס (סנהדרין 105) ואין לו חלק לעולם הבא וכששמעו הבעלי בתים דברי הגר"ח בוולוז'ין כולם פרצו בבכייה בקול נורא (תשובות והנהגות 3 - רע"ב)

(ד) **התפילות של ראש השנה מתוך שמחה וחדוה** - כפי שנאמר עבדו את ה' בשמחה או בכייה ובדמעות? עיין בשו"ת יתוה דעת (3 - ס"ט) שהביא האור זרוע דבנחמיה (ח - ט - י) צוה העם לאכול ולשתות ולעשות שמחה גדולה בראש השנה ושלא תתאבלו ושלא תבכו ומשם למד רבינו חננאל שאסור להתענות בר"ה וכ"כ הרא"ש (ר"ה ז - י"ד) ודלא כדברי רב נסים גאון שמתיר להתענות ועיין בשו"ע (תק"ז - ח 3) דאין להתענות ולכן צריך לומר התפילה בנעימה ובשמחה וכן נהג הגר"א שאין לבכות (מעשה 33 ר"ז) אמנם האר"י ז"ל נהג לבכות הרבה בתפלות ר"ה והיה אומר מי שאין בכיה נופלת עליו כימים אלה היא הוראה שאין נשמתו שלימה והגונה ואפשר לומר דאין לאדם להביא עצמו לידי בכיה מפני קדושת החג כמו שכתב עזרא ונחמיה אבל המתעורר מעצמו לבכות בתפלותיו מחמת התלהבות דקדושה ואהבת ה' אין בזה שום איסור וכיוצא בזה כתב שרבי עקיבא היה בוכה בשבת כשקרא שיר השירים אמנם המתפלל בלא כוונה כגוף בלא נשמה

(ה) **המצוה של תקיעת שופר** - עיין בהרמב"ם (תשובה ג - ד) שכתב הוא לעורר ישנים השוכחים את האמת בהבלי הזמן ולזה מקיץ השופר בשני קולות היינו ע"י הטבה ושפע ברכה שהשי"ת נותן מקיצו שיבין שהוא נתונה מהשי"ת ולא בכחו ועוצם ידו עשה זה וזה בקול התקיעה ויש הקצה ע"י מה שענשו השי"ת בין מכת הגוף בין בעוני שצריך להקיץ ולהתבונן אשר ידע מי המענישו ולשוב בתשובה והוא קול התרועה ובודאי יש לאדם להקיץ מקול התקיעה שהוא משפע הטוב ולא יצטרך להקצה דתרועה (דרש משה 3 - דף ק"ז)

(ו) **ראש השנה יום מיוחד לעורר אותנו לתשובה** ע"י שמיעת קול ה' ועיין (בראשית ג - ח) הפסוק וישמעו את קול ה' אלקים... ויום זה היה ראש השנה אלקיבא דרכי אליעזר והקול הזה בא לעורר את אדם וזהו לתשובה ולכן מצות תקיעת שופר הוא לדורות דהיינו דקול ה' בשופר שואל אדם בזמנינו אייכה היינו מציאותו הרוחנית ואדם ענה את קולך שמעתי ואירא כי עירם אנכי וזה להתעוררות הגדולה לתשובה (מועדי קודש דף י"ד) והשופר התעוררות לקבלת עול מלכות שמים ואהבתו ועוד השופר אינו רק תרועה בלבד דהיינו מדת הדין אלא ג"כ שיפור המעשים וכאילו מכריז אני אדם אחר וכמו שאדם הראשון נברא בר"ה כך אנו נעשים כבריאים חדשים ועוד על הפסוק עלה אלקים בתרועה ה' בקול שופר (תהלים מ"ז - ו) דבשעה שישראל נוטלין את שופריהן ותוקעין לפני הקב"ה הוא עומד מכסא הדין ויושב בכסא הרחמים ועוד דהעולם לא נברא אלא בשביל התורה ולכן ר"ה הוא התחדשות למתן תורה דהיינו לנעשה ונשמע והתדבקות בה' יתברך ועוד דאיל של שופר הוא האות הנצחי של מסירת נפש על רצון ה' דהיינו איל של עקידת יצחק ובקבוץ של גליות נאמר והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול השופר (ק"ה לתשובה) קבלת עול מלכות שמים (ג) לשפר מעשיו (ג) התחדשות בהאדם (ה) נתהפך דין לרחמים (ו) התחדשות למתן תורה ולנעשה ונשמע (ז) מסירת נפש - עקידת יצחק

כתיבה וחתומה טובה

נפס לטוין נשמות אבי אורי ר' אליעזר ליפא ב"ר יעקב ארזכי ע"ה אלא אורח' באשר רחל ב"ר גרשון חנוך פסניק הכהן ע"ה